

Dokumentum forrása: www.cairn.info - Közép-Európai Egyetem - Urbán Tamás - 193.224.194.162 - 02/04/2020 21:38 - © S.E.R. <http://www.cairn.info/>

A PEDOFÍLIA MEGELŐZÉSE

Marie-Jo Thiel

S.E.R. | „Études”

2017/6 június | 73-86 old.

ISSN 0014-1941

A cikk az alábbi internetcímen érhető el:

<https://www.cairn.info/revue-etudes-2017-6-page-73.htm>

<https://www.cairn.info/revue-etudes-2017-6-page-73.htm>

A Cairn.info internetes publikációja a S.E.R.. részére

© S.E.R.. Minden jog fenntartva minden országra.

Jelen cikk sokszorosítása, közzététele, különösen fénymásolás útján csak annyiban engedélyezett, amennyiben ezt a portál általános felhasználási feltételei vagy adott esetben a felhasználó intézményi licenz szerződésének általános feltételei lehetővé teszik. Minden más sokszorosítás vagy közzététel, egészében vagy részleteiben, bármilyen formában vagy módon tilos, kivéve amennyiben a kiadó előzetesen és írásban hozzájárul, leszámítva a Franciaországban érvényes törvényi előírások által meghatározott eseteket. Megemlítendő, hogy a mű adatbázisban való tárolása szintén tiltott.

A PEDOFÍLIA MEGELŐZÉSE

Marie-Jo Thiel

A pedofil esetek az Egyház működésével, illetve a hagyományos erkölcszociológiai vonatkozásokkal kapcsolatban kérdéseket vetnek fel. Az emberi tett kapcsolati dimenzióban történő vizsgálata hozzásegíthet az egyes körülmények megértéséhez, főként az áldozatok problémáihoz, akikről igen gyakran el szoktak felejtkezni.

A „pedofil ügyek”¹, médiamegjelenéseivel a társadalom egyre inkább ráébred a szexuális bántalmazások számának növekedésére minden társadalmi körben, a pedofil személyek összetett személyiségére, az áldozatokat gyakran komolyan sújtó traumákra, de ezzel együtt és ebből következően, a pedofília hatékony megelőzésének nehézségeire is. Ha a lehető legjobban csökkenteni szeretnénk a kiskorúakon elkövetett szexuális bántalmazások számát, ebben a munkában szükségünk van tisztánlátásra, józan észre és arra a kifejezett szándékra is, hogy tisztázzuk, mi is vezethetett a tettlegességhez. A szexuális bántalmazásokat aligha tekinthetjük pusztán úgy, mint egy egyszeri szabályszegést, amely a teljes felelősséget az egyénre hárítaná, miközben a körülményekre, az intézményekre és a társadalomra pedig semennyit se.

Ebben a publikációban néhány szempontot világitanék rá, amelyek elsősorban a franciaországi Katolikus Egyház pedofil ügyei kapcsán felvetődnek. Ezt a kutatómunkát minden további intézményre szükséges lenne elvégezni, mivel amennyiben bizonyos okok együttállása esetén számos másikkal különbségek észlelhetők a szóban forgó csoportok miatt... Elsőként a pedofília jellegéből adódó titkolózásból indulnék ki. Ezután megvizsgálom a félresiklásokat, nyelvjátékokat (wittgensteini értelemben - *a ford.*), amelyek tudatosan vagy tudattalanul eltussolják egy intézmény vagy egy személy felelősségét. Végül megkísérlem megvilágítani az egyik lehetséges teológiai alapot, amely nem közvetlenül, de rávezethet a tettlegességre és a megisméltésre.

Professzor
Strasbourg-i Egyetem

¹ A „pedofília” Franciaországban az általánosan elfogadott kifejezés arra, amelyet külföldön szinte mindenütt és egyébként helyesebben „kiskorúak ellen elkövetett szexuális bántalmazásnak” hívnak.

A pedofília jellegéből adódó titkolózások

A pedofília nem egy betegség, hanem egy pszichés beállítottság, amelynek középpontjában egy többé-kevésbé erős és merev, nárcisztikus zavar áll.² Különböző szempontok alapján osztályozható, kezdve a neurotikus személy fóbiás viselkedésétől a pszichopata perverz személy kényszeres pedofil fixációjáig. Tehát nem egy, hanem több pedofília van.

A neurotikus személy fóbiás viselkedésében - amely a leggyakoribb eset - a tettegesség kialakulása ritka. Olyan külső tényezők segíthetik elő, mint az alkoholizmus, a szélsőséges magány, a létbizonytalanság, a promiszkuitás stb. Az illető személy *tudja*, hogy szabályszegést követ el, de „ezzel párhuzamosan megjelenik a vágy leplezett kifejezése a regresszió mellett ugyanabban a tünetben”³. Szabályszegését olyan „indokokkal” „igazolja”, amelyeket akképpen értelmez, hogy ne túl sok belső ellentmondást tartalmazzon személyes értékeivel, és hogy mindig legyen egy logikai igazolás. Ezután - mivel semmi sem történik - visszaesik. Önmagának „hazudik”...

A perverz viselkedés ritkábban észlelhető, de nem csupán a gyakran nagy számú áldozatra van rendkívüli romboló hatással, de hitetlenkedő környezetét is igencsak zavarba ejti, amikor fény derül az ügyre. A perverz *psziché* meghasadása az Én-en belül két, többé-kevésbé önálló és merev szektort hoz létre, amelyeket a külső valósághoz fűződő kétféle viszonyulás jellemez.

„Minden intézmény igyekszik titokban tartani belső működését.”

Az egyik figyelembe veszi a valóság törvényszerűségeit, és „normális” érveléssel él, amely képes elviekben elítélni a kiskorúak ellen elkövetett bántalmazást - ez nyilvánvalóan kétségessé teheti a vád igazságtartalmát: „Mindenkinek, de ő nem...” A személyiség ezen oldala hozzájárul a *psziché* másik szektora működésének elfedéséhez, amely viszont egy olyan viselkedés, amely az Én szétesésének elkerülését célozza. A *psziché* ezen másik szektora a valóságtagadásban áll, és az archaikus szinten működik, ahol a perverz személy „vágya”⁴ írja a törvényeket, azaz: „tudom jól, ... de mégis”. A perverzió épp az emberi vágy természetét érinti, és nem szűkíthető le valamiféle genetikai zavarra vagy a fejlődési pályán történő félresiklásra.

A szakadék olyan mély is lehet, hogy a perverz személy, még ha az igazságszolgáltatás el is ítéli, nem érti az ellene felhozott vádakot, és nem mutat semmilyen megbánást, ellentétben a neurotikus személyekkel. Ha azt a módszert választjuk, mint amit olykor a püspökök, tehát ésszerű érveléssel próbálkozunk, nemcsak, hogy lehetetlen feladatra vállalkozunk, de a manipuláció darázsfészkébe nyúlunk.

Mégsem értetődik magától, hogy lemondjunk erről a kísértésről, mivel a perverz személy gyakran pozitív benyomást kelt! El kell lepleznie nárcisztikus zavarát (vagyis törékeny lelkivilágát) úgy, hogy kedvesnek mutatkozik, igyekszik elérni, hogy tiszteljék és csodálják... a kiskorú áldozatot pedig a saját kapcsolati viszonyaira amúgy is jellemző kettősségbe kell helyeznie, hogy egyszerre lehessen rettegett és imádottnak, mindig készen arra, hogy megvetettnek, utátnak, megaláztattnak érezze magát⁵.

² Néhány a témában általam írt cikke utalnék, különösen: "La pédophilie perverse. Pour un discernement éthique sans naïveté », Revue d'éthique et de théologie morale, « Le supplément », Cerf, 217. szám, 2001 június-július. Valamint: « Pédophilie », in: Éric Gaziaux, Laurent Lemoine, Denis Müller, Dictionnaire encyclopédique d'éthique chrétienne, Cerf, 2013. Ezekből szabadon idézek egyes pontokat.

³ Jean-Jacques Kress, « Le sentiment de culpabilité. Aperçus psychanalytiques à partir de quelques tableaux cliniques », Souffles. Présences et perspectives en santé mentale, Éditions Traverses, 120. szám, 1991 január, 10. old.

⁴ A „vágyat” ilyen értelemben véve itt nem lehet a „szükségletek” ellentétéként felfogni, mint azt a mai antropológusok egy jelentős irányzata is vallja. Lásd Xavier Thévenot, Homosexualités masculines et morale chrétienne, Cerf, 1985, 92. oldal.

⁵ Mellékesen megjegyzendő, hogy ezek a pedofil fantáziák nem jelentenek feltétlen tettegességet. A perverzió már magában hordozza a romboló befolyásolás képességét olyannyira, hogy minden kapcsolat (a nem szexuális jellegű is), akár gyermekkel, akár felnőttel (például munkahelyi természetű). Akár pusztítóvá is válhat, még ha az illető tud is a személy betegségéről.

Az események tehát a leplezés irányába mutatnak: nem csupán, mivel szexuális természetűek, hanem mert a kiskorú áldozatra bántalmazója rákényszeríti, hogy tartsa a titkot, megtorlással fenyegetve őt. Teljesen kiszolgáltatott és védtelen, míg a pedofil személyt viszont védi társadalmi szerepe, ismertsége és az intézmény, amelyet képvisel. Ugyanakkor minden intézmény, így az Egyház is, a kelleténél jobban is igyekszik belső működésének titkait megőrizni. Ez az áldozatok szempontjából sajnálatos, nem mintha nem akarnának nekik segíteni, de „némaságra” vannak ítélve, az intézmény, főként annak vezetősége miatt.

Az még érthető, hogy az 1990-es évek végéig az egyházi vezetők nem voltak tisztában a perverz személyek általi bántalmazások következményeivel. De az, hogy a 2000-ben rendezett püspöki konferencia plenáris ülése és az azt követő intézkedések után sem értették meg a pedofil helyzet súlyosságát, már érthetetlen, sőt az értetlenség tipikus megnyilvánulása, mivel az jóval mélyebben gyökerező előfeltevések mozgatják, mint az előljárók tudatos érvelése.

Miért van ez a hallgatás, a tisztázás lehetőségének ilyen fokú elutasítása? Miért esik ennyire nehezükre belátni a szexuális bántalmazások súlyosságát, illetve a Francia Püspöki Kar által megfogalmazott előírások mentén haladni? Alighanem be kell látni, hogy amíg nem tudunk válaszolni ezekre a kérdésekre, addig a megelőzés egy része kudarcra van kárhozhatóva.

Félresiklások és nyelvjátékok

Hányszor kapcsolta már össze egyházi vezető beszédében a pedofiliát és a homoszexualitást, mint akár Tarcisio Bertone bíboros is⁶, aki a santiago-i pápai szemináriumban (Chile) szervezett sajtótájékoztató alkalmával azt állította, miszerint „számos pszichológus és pszichiáter bizonyította, hogy cölibátus és pedofília között nincs kapcsolat”, míg viszont „sokan mások kimutatták, hogy homoszexualitás és pedofília összefüggésbe hozhatók”. Még hozzá is teszi, hogy a pedofília patológus eset, „amely minden csoportra jellemző, viszont a papokra kisebb mértékben.” Így a homoszexuális aktusok leegyszerűsítő elítélésével tudható le a pedofília kérdése, amely „bensőleg rossz”.

A mi esetünkben kevésbé félresiklásról, mint inkább bizonyos megnyilvánulásokról kell beszélni, amelyek olyan teológiai felfogásokból eredeztethetőek, amelyeknek erkölcsi következményeit nem mérik fel teljes egészében, minthogy az intézmény védelme az egyik célkitűzés. Egy friss tanulmányában Hans Zollner jezsuita atya nagyon világos képet fest az Egyház próbálkozásáról, hogy összegyűjtse „az anyagi és strukturális forrásokat annak érdekében, hogy a gyermekvédelem folyamatosan és hathatósan fejlődhessen”⁷. De vajon nem ad-e így fogást az előítéleteknek, amikor azt

„A létrehozandó képzéseknek ki kell terjedniük az áldozatok meghallgatására”

írja, hogy különbséget kell tenni, ahogy fogalmaz, az „igazi” pedofilok és az efebofilok (serdülők iránti nemi vonzalmat érző személy - *a ford.*) között, akik serdülőket bántalmaznak? Ez a vitatható pszichopatológiai megkülönböztetés odáig megy, hogy megjegyezze: „a Hit Kongregációja információi alapján a bántalmazásokat elkövető papi személyek 90%-a nem tekinthető pedofilnak”. Nem csökkenti ezzel a tett súlyosságát a szerző, és ezzel az Egyház felelősségét is? Az efebofil kategória bevezetése ugyanis összezavar egy olyan fogalmat, ami jogilag kiskorúak ellen elkövetett szexuális bántalmazásnak minősül. E mögé a különbség mögé bújva az Egyház a pedofília büntetést elbagatellizálja, és lanyhul a kiskorúak ellen elkövetett visszaélések megelőzése terén, főleg minthogy homoszexuális kapcsolatról van szó.

⁶ Forrás: « Le cardinal Bertone annonce des initiatives du pape contre la pédophilie dans une conférence de presse au Chili », zenit.org, 2010. április 14.

⁷ Forrás: H. Zollner, « Les abus sexuels dans l'Église », Études, 4230. szám, 2016 szeptember, 31. oldal.

Utolsóként megemlítendő még egy pont az Egyház szerepéről a megelőzésben. Sohasem szabad elfelejtenünk, hogy a társadalom és megfelelő intézményei voltak azok, ahol vizsgálatokat indítottak és megdöbbentő jelentések készültek az igazság kiderítésére⁸. A Bernard-Preynat ügyben például a „Szabad szó” („La parole libérée”) nevű egyesület tagjaiként felszólaló áldozatok vették rá a francia Egyházat, hogy napirendre tűzze az ügyet. A francia püspökök ezután dolgozták ki az új esetek kivizsgálásának menetét. Ma már általában ők jelzik a bíróság felé az új beérkező eseteket, ami 2000-ben nem volt magától értetődő... Korábban minden gondolatuk szinte csak a papok szempontja és az Egyház hírneve körül forgott. Csak akkor tudták felmérni a károk mértékét, amelyet a kiskorúak elleni szexuális zaklatások előidéztek, amikor megrendülve szembesültek az áldozatok tanúságtételeivel.

Ebből következően az indítandó képzésekben jelen kell lennie az áldozatok meghallgatásának, de még inkább a velük való együtt gondolkodásnak, hiszen ezek a szenvedések, amelyeket át kellett vészelniük, mintegy hatodik érzékként segítik őket abban a munkában, amellyel feltárják a célokat és a nehézségeket. Remélhető, hogy a félresiklások csökkennek a jövőben, de ez nem lehetséges valódi teológiai elemző munka nélkül, amely ma még sajnos szinte meg sem kezdődött. Hans Zollner jó kérdéseket vet fel. Mi lesz itt „a ’bűnbocsánat’ és az ’üdvösség’ fogalmával? Hogyan beszélhetünk még az Egyházzal úgy, mint az ’üdvösség alapvető szentségéről’, miközben papok alkalmaznak erőszakot, és egyházi vezetők tussolják el ezeket az ügyeket? Hogyan mondhatjuk a papokról, hogy ők ’Krisztus képviselői’, ha visszaélnék hatalmukkal? Nem lennének sokkal inkább az áldozatok azok, akik őt megtestesítik?”⁹

Több tényező egybeesése

Ez az „alapvető átalakulás” nem csupán a pedofília azonnali és közvetlen megelőzését jelenti, bár kétségtelenül azt is magába foglalja: annak elemzésével kezdődik, hogy mi is vezethetett ennyi papot arra, hogy kiskorúak elleni bántalmazásokra vetemedjenek. Ugyanis itt sokféle – kollektív és egyéni – tényezőnek kellett egybeesnie, és ezek játszották a többé-kevésé meghatározó szerepeket.

Lehet-e ennek az oka a Katolikus Egyház egyedülálló felépítése¹⁰? James F. Keenan egyebek mellett az Egyház rendszerszerű működési zavarát említi, amelyben szembeállítják a papságot mint istentiszteletet, amelyben a pap Krisztus képviselője (vö. tridenti zsinat), illetve a papságot mint szolgálatot, amely szerint a pap az Egyház képviselője (a II. vatikáni zsinat szerint)¹¹. Mindezek a pontok az Egyház szerkezeti reformjának szükségességét támasztják alá.

Az előkészítő munka során figyelembe kell venni a közkeletű elképzeléseket, a pap személyét¹² mint az Isten és mint az Egyház képviselője stb. Különbözőek a módjai az isteni ideál kidolgozásának, figyelmen kívül hagyva Jézus Krisztusnak, az Istenembernek isteni közelségét és különbözőségét, erejét és egyben sebezhetőségét, megértve az Atyaisten mindenhatóságát, amelyek azonban épphogy gyermekéggé

⁸ A John Jay College of Criminal Justice 2004-es jelentése „az amerikai papok és diakónusok által kiskorúak ellen elkövetett szexuális bántalmazások problémájának természetéről és elterjedéséről”; a vizsgálóbizottság 2009-es jelentése a dublini érsekség területén történt kiskorúak elleni bántalmazásokról; a vizsgálóbizottság 2009-es jelentése az ír Egyházzal (Sean Ryan bíró vezetésével); az Adriaenssens Bizottság 2010-es jelentése a belga Egyházzal; a Deetman Bizottság 2011-es jelentése Hollandiáról ... vö. Jean Ehret, Mary Halley-Witte, Andreas Zimmer, « Konferenz über kirchliche Präventionsarbeit in Luxemburg und Trier », ET-Studies, 7/2. szám, 2016, 359-368. old.

⁹ H. Zollner, *op. cit.*, 38. old.

¹⁰ Vö. Appleby és Steinfels véleményét összefoglaló tanulmány: Garry Wills, *L'Église catholique et la pédophilie, Les empêcheurs de penser en rond – Le Seuil*, 2003, 51-52. old.

¹¹ J. F. Keenan, « Notes on Moral Theology. Ethics and the Crisis in the Church », *Theological Studies*, 2005 március, 117-136. old. A szerző áttekinti a szakirodalmat.

¹² Jean-Louis Schlegel, « Après le scandale de la pédophilie : quel modèle de prêtre dans l'Église catholique? », *Esprit*, 2010/12. szám, 2010 december, 41-53. old.

tesznek, ha az illetőnek nárcisztikus hajlamai vannak feloldatlan ödipális konfliktusokkal¹³. Amikor a papképzés túlságosan hangsúlyozza a pap „*alter Christus*” (Krisztus mása - *a ford.*) voltát, aki kiváltságos, a teljességre kiválasztott személy, amennyiben aláveti magát az Egyház törvényeinek, amelyek így garantálják számára ezt a több mint emberi státuszát, egyfajta papi atya-fió viszonyba ágyazva, nem mutat-e róla egy túlidealizált, túl igényes képet, amely valósággal Krisztus isteni tökéletességét követeli meg, háttérbe szorítva az emberi oldalt, holott a sérülékenység, a sebezhetőség, a különböző késztetések és fantáziák által vezérelt test nem változik? Ez odáig mehet, hogy a papi hivatás értéke pusztán az szereplés sikerességére korlátozódjon, mások szemszögéből vizsgálva, amely az önbecsülés mérőműszere. Ez csak erősíti a nárcizmust, illetve az összeomlás veszélyét: mindezek hozzájárulhatnak a tettlegességhez.

Ez a szemléletváltás nem hagyhatja figyelmen kívül a szabályszegés, a gonosz, a bűn, a botlás fogalmait... Minél erősebb, külsődlegesebb a tiltó szabály, annál nagyobb a kísértés, hogy az illető megszegje: ez antropológiai alapigazság. Minél követelőzőbb és ridegebb a Felettes én, és minél gyengébb az Én, annál nehezebb lesz az Énnek kezelnie a késztetést. A gond az, hogy a katolikus hit keretein belül még a megbocsátás is ott van, ami el is tüntetheti a szabályszegést, érintetlenül hagyva a vágy elérhető tárgyát: a tökéletességet. Így aztán nem nehéz gyermeki módon „kóstolgatni” a bűnt: próbálkozik, megfigyeli a reakciókat, majd folytatja... A „bűnbánati”-nak nevezett szentség így lesz „varázstábla”, amely rendszeresen eltörli a vétkeket, a lelkiismeretfurdalást a Felettes énben.

A bűn kérdése

Mi a bűn a pedofil aktusban? És mit vagy kit igyekszünk védeni azáltal, hogy elítéljük azt? Mi a vétek, és mikor beszélünk vétekről? Amikor a bűnt és a vétket a másokhoz viszonyított önmeghatározás fényében meghatározzuk, mindenképp erkölcsi szabályok mentén kell haladnunk, többé-kevésbé hangsúlyozva a tiltásokat is. Ezzel tehát a szabályszegés lehetőségét vagy annak elkerülését is megmutatjuk, illetve a kisebb-nagyobb mértékben pusztító hatásait. A pedofília megelőzési tevékenységet aszerint fogadják el vagy utasítják el, hogy milyen területen dolgozunk.

A Katolikus Egyház elsődlegesen kétféle módon közelíti meg a bűnt: az egyik kánonjogi, a másik az emberi tett filozófiai vonatkozásából indul ki, ahogyan azt Aquinói Szent Tamás is elképzelte.

A kánonjog bűnként nevezi meg a kiskorúak ellen elkövetett bántalmazásokat anélkül, hogy világossá tenné a vétek fogalmát. „A papi személy [...] akkor követ el a Tízparancsolat hatodik parancsa elleni vétséget, ha azt valóban erőszakkal, fenyegetéssel vagy nyilvánosan, illetve, ha tizenhat évesnél fiatalabb személlyel teszi. Ilyen esetben a megfelelő büntetéssel kell sújtani, beleértve, szükség esetén akár a papi szolgálat alól való felmentést is.”¹⁴ A papok által kiskorúak ellen elkövetett szexuális bántalmazást kezdetben és alapvetően csupán mint a Tízparancsolat hatodik parancsa elleni vétséget értelmezi a szöveg, majd egy alpontja, legalábbis részben, megakadályozza, hogy a bántalmazást és annak áldozatokra gyakorolt hatásait teljes egészében figyelembe vegyünk... Az eljárásrend elsősorban a papi szentséget és az egyházi intézményt védi. Még a nemi erőszaknak sincs meg a helye. És ha tizenhat év feletti serdülő ellen követi el az illető a bántalmazást anélkül, hogy „túl” sok erőszakot alkalmazna, (de mi is lenne az, ha

¹³ Az ödipális komplexus feloldása a kétoldalú kapcsolatból egy háromszög szerkezetéhez vezet az alapvetően tiltott viselkedés tudatosulása révén. Nyitás a másik felé, az ismeretségi kör kiszélesedése, érett külső érzelmi és szexuális élet. Akadályozása esetén állandósul a kétoldalú kapcsolat, hasonlóan az anyjukhoz tapadó agglégényekhez...

¹⁴ Codex Iuris Canonici, 1395. kánon, § 2, 1983. A Codex szintén elítéli a bűnre való csábítást: „Azt a papot, aki a bűnbocsánat szentségének kiszolgáltatásakor, alkalmával vagy ürügyén a bűnbánót a hatodik parancs megszegésére készíti, a vétség súlyosságának megfelelően felfüggesztéssel, a papi szolgálattól való felmentéssel, eltiltással, vagy a leg súlyosabb esetekben megszüntetésével sújtandó.” (1387. kánon). A De gravioribus delictis (2010) előírásainak 4. bekezdése a „Hit Kongregációja számára fenntartott leg súlyosabb vétségekről” kiegészíti a vétségeket a Hit Kongregációjának hatáskörébe utaló kánonokat.

egy tekintélyt parancsoló személy befolyása alá kerül az áldozat?), már nem is lenne elegendő alap, hogy elítéljék... Így már jobban érthetővé válik, miért lehet problematikus a pedofília és az efebofília megkülönböztetése.

De mit mondanak az erkölcteológiai művek? Stephan Ernst¹⁵ ezeket elemezve megállapítja, hogy az 1990-es évekig nem is kerülnek említésre ezek a bántalmazások, holott egyébként a hatodik parancsolat elleni bűnök és vétségek a szükségesnél is jobban részletezésre kerülnek... A szexuális bántalmazás az Isten országa felé irányuló tisztasági fogadalomba foglalt önmegtartóztatás elleni vétség. De nem cinizmus-e ez? – kérdezi a szerző – ha a szexuális erőszakot mint egy önmegtartóztatás elleni kihágást értelmezzük anélkül, hogy a gyermekek és kiskorúak által átélt szenvedéseket és igazságtalanságot, a szexuális önmeghatározásra vagy a testi épség védelmére vonatkozó jogát számításba vennénk? Egyébiránt nem fedezhető-e fel némi analógia a nők elleni nemi erőszakkal, ahol összességében nagyon hasonló és szintén problematikus az egyházi bánásmód.

Ideje végre elismerni a kánon nyelvezetének homályos voltát. A hatodik parancsolat elleni kihágások tekintetében az Egyház egy kalap alá veszi a pedofiliát, a felnőttek elleni

„Ideje elismerni a vétség homályos voltát a kánonjogban”

szexuális bántalmazást, a nemi erőszakot, a homoszexuális kapcsolatot stb. Kezelhetjük vajon mindezeket az eseteket azonos súllyal? Ha azonos szinten kezeljük a pedofiliát és a homoszexuális kapcsolatot, az bizonyos értelemben nem relativizálja-e el súlyosan azokat, nem könnyíti meg a tettlegesség kialakulását? A helyzet rosszabb, mivel a kánonjog a hatodik parancsolatot a természet törvényeként írja le, illetve a Tízparancsolaton belül elfoglalt helye révén egyben isteni törvénnyé is emeli azt. Így aztán három szinten is – biblikus, természeti és fegyelmi – folyik az értelmezés, minden bizonnyal, hogy nagyobb súlyt adjon az ítéletnek. De épp emiatt a három sík alkalmazása azok egymás általi relativizálásához is vezet, vagyis az ítélet hatása csökken. A vétséget és a bántalmazást egyszerű szabályszegéssé minősíti le, figyelmen kívül hagyva az áldozatokat, illetve az érintett személyek második körét, akiket az Egyház embere elárult, valamint a kulturális és jogi vonatkozásokat, amelyek éppoly fontosak, mint a lelkiismeret, a józan ész, a szabadság és a beleegyezés.

Az emberi tett értelmezése Aquinói Szent Tamás szerint

Itt térhetünk rá az emberi tett Aquinói Tamás szerinti értelmezésére, elsőként az erkölcsi vétek és a bűn fogalmából kiindulva. Hangsúlyozandó, hogy ez a nagy jelentőségű teológus teljesen felborítja a hagyományos nézőpontot, amely az erkölcsi tettet a külső tett felől vizsgálta (az alamizsnálkodás automatikusan jótett volt, függetlenül a szándéktól, míg a házasságtörés kétséget kizáróan rossz cselekedet anélkül, hogy meg kéne különböztetni az eseteket...) A szándékból, azaz a cél által vezérelt akaratból kiindulva, amely a tettet elindítja, *elsőbbséget* ad a belső tettnek a külsőhöz képest, más szóval a szándéknak a tárgyhoz képest, a választott akaratlagos cselekvésnek a parancsolathoz képest. Még sincs szó a tárgy kizárólagos elsőbbségéről – a tett egységes, belső és külső, mint a test és lélek, forma és anyag. Inkább arról, hogy a „belső tett a külső tett formája”, a „külső tettek pedig csak szándékosságuk függvényében erkölcsi jellegűek.” Ezért a morális érték „formailag a célból, materiálisan a külső tett tárgyából vezethető le.”¹⁶ A belső oldal elsődlegessége egyébként megjelenik akkor is, amikor az eredményeket viszonyítjuk a parancsolatokhoz vagy az evangéliumi törvényt a Tízparancsolathoz.

¹⁵ Stephan Ernst, in: Heribert Hallermann, Thomas Meckel, Sabrina Pfannkuche, Matthias Pulte, Der Strafanspruch der Kirche in Fällen von sexuellem Missbrauch, Würzburger Theologie 9. kötet, Echter Verlag, 2012.

¹⁶ Summa theologiae, I^a – II^{ae}, 18. kérdés, 5-6. bekezdések.

Tamás követői mégsem vesznek semmi mást figyelembe, mint a törvény alá eső külső tettet, elhanyagolva a belső oldalt és a körülmények közé sorolva a célt. A tárgynak ez a fajta hangsúlyozása jogosan veti fel a tetteink objektivitásának tulajdonított jelentőséget. Ezenfelül az engedelmisségnek biztosított szélesebb hatókör révén megkönnyíti a döntést is: kevésbé nehézkes engedelmeskedni, mint különbséget tenni... Ugyanakkor, ha „elfelejtkezünk” a szándékról, amely nélkül értelmezhetetlen az emberi tett, ezzel nem idegenítjük-e el magunktól az erkölcsi különbségtételt? Nem jutunk-e így el a felelősség eltussolásáig¹⁷? A bűn jogi megközelítésének előnye "egyszerűségében" rejlik, de vajon figyelembe veszi-e, pontosabban megfelel-e az ember összetettségének, ha önmagában, illetve, ha másokkal való kapcsolataiban tekintjük őt?

Márpedig a papoknak és szerzeteseknek legalább egy, de inkább kettő vagy több generációja alapvetően ebben a 20. század második felében elterjedt neotomista megközelítésben nevelkedett fel. Tanítják ugyan az erkölcsi törvényeket, de vajon saját önállóan működő belső törvényként befogadja-e az illető? A gonosz és a bűn fogalma a fegyelmi rendszabályok és a parancsolatok elleni engedetlenségek, de nem fogadja be azokat az illető személyes szabadsága érdekében, mint felelősségének tárgyát. Mindez egy alávétő, gyermeki szinten tartó, büntető és jutalmazó közegben valósul meg, lényegében neurotikus felfogásban¹⁸. A vágy és az elfojtás között őrlődő személyeknek folyamatos megerősítésre, biztatásra, sőt nárcizmusukban való bálványozásra van szükségük... A jóra nem önmagáért törekcsenek, hanem mert jutalmat ígér. A bűn így önmagában nem is „olyan súlyos”: a büntetés mindig lehetővé teszi a jóvátételt, a bűntudat pedig kognitív kikapukat és öngazolásokat (magány, alkoholizmus, kiégés, promiszkuitás). Az objektivizmus túlhangsúlyozása a szubjektivitással szemben oda vezet, hogy a bűnt csupán a tett konkrétságában lássuk, amely vagy megengedett vagy tiltott, anélkül, hogy az élvezettől vezérelt Ént befolyásolnánk.

Ezek a teológiai alapok nyilván nem vezettek egyenesen a tettegességre és a bűnisméltésre, de bizonyosan elősegítették azt. A pedofiliát nem tekintik úgy, mint az elkövetőt romba döntő bűnt: a legjobb esetben is pusztá normaszegésként fogják fel.

A tett következményeinek a megítélése

Klasszikus nézőpontból nézve a tárgy és a személy az érdekes, ez a megközelítés láthatólag nem törődik a harmadik tényezővel, amely különösen érzékenyen érinti a modern embert: a tett következményeivel. A modern kor egy egész irányzata a felelősség kényszerét úgy igyekszik megragadni, hogy csupán a cselekvés eredményeire figyel, ami jelen esetben a kiskorú áldozat sérülése. Annál is könnyebben teszi ezt, mivel társadalmunkban a gyermek mintegy szakralizálttá vált. Minden bizonnyal abból a meggondolásból is, hogy a szándékot önmaga ellen fordítsa, miután az előírások alkalmazásával esetleg félresiklik. A szándék megítélésének a relativizálása a mai etika egy fontos irányzatánál jelenik meg. De vajon nem hordoz magában esetlegesen olyan előfeltevéseket, amelyek adott esetben tettegessé pedofiliát segítenek elő, és amelyek ráadásul rendkívüli mértékben csökkentik a bántalmazást elkövető felelősségét, aki így mindig azt mondhatja: "Nem volt szándékomban..."?

Aquinói a következményekhez köti a szándékot: ez utóbbinak figyelembe kell vennie az előbbieket. Ezzel elkerülhetővé válik a túlzott felelősség: annak megfelelni, ami helyrehozhatatlanul kívül kerül a racionalitás keretein. Minthogy a szándék elsikkadt, a mai kor a következményekre koncentrálna, akár

¹⁷ A bensőleg rossz (intrinsic malum) fogalmára erősen támaszkodva II. János Pál pápa - legalábbis részben - ezt a megközelítést erősíti. Ezzel szemben ugyanakkor arra emlékeztet, hogy "halálos bűn minden olyan bűn, amelynek súlyos tárgya van, és amelyet ezenfelül teljes figyelemmel és szabad beleegyezéssel követtek el" (Veritatis splendor, 70, a trienti Zsinatra utalva, hangsúlyozom).

¹⁸ Vö. Jean-Jacques Kress, « Usage et mésusage de la notion de culpabilité en psychiatrie », Psychiatrie française, 2001 szeptember, 32-41. old.

akarták, akár nem. Ugyanis a pedofília esetében a kiskorú áldozat egyszerre szenved a szexuális ragadozó által ráért csapástól és mindentől, ami ezzel járt, még ha az nem is volt szándékos, sőt letagadták... Ilyen módon elismerjük minden emberi tett összetettségét. Ez létfontosságú, de korlátlan, azaz lehetetlen felelősséget von maga után.

Aquinói Szent Tamás kétségtelenül nem vette figyelembe a tett következményeinek teljes komplexitását úgy, mint azt ma már a természettudományok megteszik. Ugyanakkor a szándék elsődlegességét hirdetve a cselekvő személynek felróható következmények súlyosságát korlátozta, realista módon és emberi léptékkal határozta meg a felelősséget. A szándékot a tárgyhoz kapcsolva képes volt megmutatni a pedofil bűntett konkrétságát, ugyanakkor a szándékot előbbre sorolva nem maradt meg a bűn pusztán objektivitásánál, a bántalmazó személyre úgy tekintett, mint aki az okozott rossz tudatában van, és többé-kevésbé szabadon viszi végbe tettét (vö. készletelés, illetve kényszer), valamint elismerte a szenvedélyek szerepét, amelyet egyébként számtalanszor tárgyalt.

Hogyan tovább?

Ferenc pápa *Amoris lætitia* kezdetű apostoli buzdításában a megkülönböztetést tanító képzésre alapozva, amely a lelkiismeret működését is magában foglalja, az adott helyzetben érvényes norma értelmezését is lehetővé téve érdekes módszert kínál fel¹⁹. A „szabad cselekedetek óvatosságot megvalósításában” a fokozatosság mellett érvel (*Amoris lætitia*, 295.), ezzel a tomista felfogás kulcsfogalmát, az óvatosságot is átveszi, és megszabadítja a pozitív jog túlzásaitól. Ebben azoktól a nagy teológiai előfeltevésektől is eltávolodik, amelyek bizonyos körülmények között hozzásegíthetnek a tettlegességhez olyan személyek esetében, akiket magukat is a pozitívista gondolat formált.

Ferenc pápa ugyanakkor az Egyházban színódusi folyamatot indít útnak, ami szintén a jó irányba vezet, habár ennek a szerkezeti reformnak csak az előkészületei zajlanak²⁰.

Érintenünk kell még a keresztény oktatás és nevelés kérdését. A szabályszegés kockázatát úgy lehet csökkenteni, hogy a tiltást hasznosként kell felfogni, a személy benne kell, hogy éljen, magáévá kell, hogy tegye azt. Nem elégedhetünk tehát meg csupán a szabállyal. Ha kizárólag egy erős, mindenható, tökéletes Istent hangsúlyozunk, természetellenesnek festjük le Jézus Krisztus isteni arcát, amely egyszerre erős és sebezhető. Az erkölcs a dogmatika rostája, és viszont.

¹⁹ Ld. Alain Thomasset, « Les conversions d'*Amoris lætitia* », *Études*, 4237. szám, 2017. április, 65-77. old.

²⁰ Egy nemrégiben megjelent cikkében John O'Malley jezsuita szerzetes arra emlékeztet, hogy "[a reformtervezet] közvetlen kiváltó okai a katolikus világban kitört sorozatos botrányok voltak, amelyek mintegy tizenöt évvel ezelőtt kezdődtek a papi személyek által elkövetett szexuális bántalmazások nyomán induló válsággal." (« Réforme de l'Église. Réflexion d'un historien », *Études*, 4234. szám, 2017. január, 71-81. old.).

A pedofília nem elszigetelt probléma. Az Egyház nem fogja tudni megoldani a megelőzés kérdését, ha megelégszik néhány helyben

„A reform akkor újítja meg az Egyházat, ha a keresztre feszített gyermekekből indul ki anélkül, hogy hagyja magát megbénítani a botránytól”

tevékenykedő felelős képezésével. Ez nyilván szükséges, de meg kell szabadulni bizonyos teológiai előfeltevésektől és még sok mástól is. A reformmal szembeni ellenállás ugyan jelentős, de ahogy John O'Malley hangsúlyozza, „minél nagyobb ellenállásba ütközik egy reform, annál inkább fontos”. Akkor fog lezajlani, akkor fogja megújítani az Egyházat, ha a keresztre feszített gyermekekből indul ki anélkül, hogy hagyja magát megbénítani a botránytól. „Boldogok az Isten szolgái” - írja Assisi Szent Ferenc – „akik nem hagyják magukat megzavarni mások bűnétől, mert egy ember bűne által az ördög igyekszik sokakat bűnbe ejteni.”²¹ A kívánatos magatartás tehát az alázatos merészség.

Marie-Jo Thiel

Keresse a **"Ma Egyháza"** című cikksorozatot a www.revue-etudes.com oldalon.

²¹ Assisi Szent Ferenc, Les écrits de saint François, de Sainte-Claire, 11. intelem, Les éditions franciscaines, 2002 (16. kiadás).

POLITIKA

Aktualitásokról szóló kiadványok

Elnökválasztások után,
országgyűlési választások előtt:
gondolkodás, vélemény kialakítás...

**Két szám után
a harmadik
ingyenes**

A politika (HS Études – 15 e)

Mit akarunk a politikával? Túl a szlogeneken és az elköteleződés új formáin, hogyan találjuk meg egy közösségi lét értelmét a társadalomépítés felé vezető úton.

Az ökológiai szemlélet kialakulása

(HS Études – 15 e)

Az ökológiai kérdés történeti, politikai, filozófiai és lelki megközelítései.

Európa, utópia és realizmus

(HS Études – 15 e)

Politikai, gazdasági és kulturális kérdések egy formáció még mindig aktuális építése kapcsán.

Igazságszolgáltatás és börtön (HS Études – 15 e)

A biztonság és a jog keretei között
mi a helye az igazságszolgáltatásnak és a börtönnek?

A Földön élni (HS Christus – 18 e)

Nem engedni kijátszani a Földet az Ég ellen, vagy fordítva, és a környezet felé fordítani a tekintetünket...

A kormányzás lelki oldalai (Christus – 12 e)

Kormányozni annyit tesz, mint egy kollektív döntéshozatali folyamatot segíteni akkor is, ha csak egyetlen személy vállalja fel...

A különleges ajánlat
kihasználásához küldje el
rendelését levélben,
csekkjét mellékelve erre a
címre:

SER

14, rue d'Assas

75006 Paris